

РОЛЬ ЗЕМЛЕУСТРОЮ У ФОРМУВАННІ СТІЙКИХ СИСТЕМ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

ПЕРЕТЯКА Каріна, студентка групи 22Г341.

Викладач землевпорядних дисциплін Протасова І.М.

ВСП «Бобринецький АФК ім. В.Порика Білоцерківського НАУ»

Аграрна галузь посідає ключове місце в економічному розвитку України, адже саме земельні ресурси — родючі чорноземи та значні площі сільськогосподарських угідь — формують основу продовольчої безпеки, експортного потенціалу та зайнятості населення. Попри сучасні виклики, пов'язані зі зменшенням доступних для обробітку площ, трансформаціями у структурі власності та індустріалізацією агросектору, земля залишається стратегічним ресурсом, ефективне використання якого визначає стабільність розвитку країни [1].

В умовах посилення кліматичних змін зростає потреба у переході до стійких моделей землекористування, здатних забезпечити довгострокову продуктивність без погіршення стану ґрунтів. Часті посухи, інтенсифікація ерозійних процесів, втрата органічної речовини та дефіцит вологи вказують на вичерпаність традиційних екстенсивних підходів і підкреслюють значення науково обґрунтованих рішень. Саме землеустрій, як система інтегрованого просторового планування, дозволяє визначати оптимальне функціональне використання угідь, забезпечувати рівновагу між господарськими потребами та природними обмеженнями, а також формувати захист земель від деградації.

Прояви кліматичної кризи в Україні охоплюють підвищення температур, нерівномірність опадів, розширення зон ризикового землеробства та зміщення агрокліматичних меж, що суттєво змінює умови ведення сільського господарства [2]. Унаслідок цього зростають коливання врожайності, ускладнюється водозабезпечення, а адаптаційні можливості агросистем знижуються. Одночасно через багаторічний інтенсивний обробіток спостерігається значна деградація ґрунтів. За даними ФАО, понад 13,4 млн гектарів угідь перебувають під впливом

водної та вітрової ерозії, що призводить до втрати гумусу й погіршення фізико-хімічних властивостей ґрунтів. У таких умовах ефективний землеустрій стає необхідною передумовою для збереження родючості та забезпечення адаптивності аграрного виробництва до кліматичних викликів.

Забезпечення стійкого землекористування, яке передбачає досягнення балансу між економічною продуктивністю, збереженням ґрунтового потенціалу та екологічною функцією ландшафтів, стає імперативом. У цьому контексті землеустрій є не просто процедурою юридичного оформлення, а критичним інструментом просторового планування та міжгалузевого регулювання. Землеустрій забезпечує наукову обґрунтованість рішень щодо використання земель [8], дозволяючи інтегрувати екологічні, економічні та соціальні вимоги на рівні конкретного землекористування та адміністративно-територіальної одиниці. Це дозволяє перейти від лінійної експлуатаційної моделі до ландшафтно-екологічної, де господарська діяльність гармонійно вписується у природні обмеження території. Традиційні проблеми, як-от фрагментація угідь, незбалансованість співвідношення ріллі та природних екосистем, а також ігнорування рельєфу при проектуванні полів, посилюють кліматичні ризики, і саме комплексний землеустрій здатний системно вирішити ці проблеми.

Роль землеустрою у формуванні стійких систем землекористування реалізується через дві ключові функції: мітигацію, тобто зменшення негативного впливу на довкілля — оптимізація структури землекористування, боротьба з ерозією, раціональне сівозмінування, та адаптацію, що означає пристосування до нових кліматичних умов. Критичним завданням є створення збалансованих агроландшафтів, стійких до ерозії. Це досягається через просторову оптимізацію та мітигацію ґрунтової деградації. Землеустрій науково обґрунтовує необхідність виведення з інтенсивного обробітку малопродуктивних, ерозійно небезпечних земель, зокрема схилів та ярів, з їх подальшим залуженням або залісненням, що є фундаментальним для зупинення ерозійних процесів і відповідає екологічним вимогам [8]. Крім того, землевпорядна документація є

основою для інженерного проектування контурно-меліоративних систем, що включає проектне прокладання меж полів, лісосмуг та гідротехнічних споруд по горизонталях рельєфу (контурна організація), що мінімізує швидкість стоку води і запобігає змиву верхнього родючого шару ґрунту. Наприклад, впровадження контурного землеробства в окремих господарствах Херсонської та Запорізької областей дозволило, за оцінками, зменшити водну ерозію на 35-40% у порівнянні з традиційною оранкою. У степових та лісостепових зонах землеустрій передбачає проектування та відведення земель під захисні лісові смуги. Ці смуги не лише є інструментом захисту від вітрової ерозії, але й сприяють снігозатриманню, накопиченню вологи та поліпшенню мікроклімату на полях, що є життєво необхідним в умовах посухи.

Адаптивна функція землеустрою, своєю чергою, спрямована на інтеграцію заходів, які дозволяють господарювати в умовах зростаючого дефіциту водних ресурсів. Це передбачає модернізацію меліоративних систем, де акцент зміщується на ресурсозберігаючі технології, зокрема крапельний полив та локальне зрошення, які мають бути інтегровані у загальний план землекористування, що є особливо актуальним для південних регіонів. Також обґрунтовується впровадження кліматостійких сівозмін, що включають покривні культури, сидерати та багаторічні трави. Це підвищує вміст органічної речовини в ґрунті, покращує його структуру, збільшує інфільтрацію води та підвищує загальну стійкість агроландшафту до кліматичних стресів [4].

Ефективність землеустрою значною мірою залежить від інституційного середовища та технологічної бази. В умовах децентралізації управління землями перейшло на рівень територіальних громад (ТГ), де землеустрій набуває ролі ключового інструменту комплексного просторового планування. Документація ТГ повинна інтегрувати економічні та екологічні чинники, включаючи оцінку кліматичних ризиків та визначення зон, де господарська діяльність має бути обмежена або здійснюватися за спеціальними еколого-безпечними технологіями

[6]. Таке планування забезпечує узгодженість використання земель усіма суб'єктами на території громади та запобігає конфліктам. Паралельно розвиток цифрового землеустрою є необхідною умовою для оперативного реагування на кліматичні виклики. Розширення функціоналу Національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД) та використання ГІС-технологій дозволяє здійснювати моніторинг стану ґрунтів за допомогою супутникових даних для відстеження динаміки ерозії, вмісту органічної речовини та вологозабезпеченості, а також швидко моделювати вплив різних землевпорядних рішень. Актуальні та відкриті кадастрові дані забезпечують прозорий контроль за дотриманням екологічних норм землекористування, що є критичним для запобігання виснаженню земель [5].

Перехід до стійкого землекористування в Україні, особливо в контексті євроінтеграції та повоєнного відновлення [1], нерозривно пов'язаний з імплементацією стандартів Європейського Союзу. Основою адаптації є принципи Green Deal, зокрема стратегії «Від ферми до столу», які вимагають переорієнтації агросектору на зменшення використання агрохімікатів та збільшення частки ландшафтних елементів. Досвід Спільної аграрної політики (CAP), зокрема використання еко-схем, демонструє механізм фінансового стимулювання фермерів за впровадження кліматостійких практик. Український землеустрій має бути синхронізований із цими механізмами, щоб землевпорядна документація ставала базою для отримання цільової підтримки. При цьому, критично важливим є керування за принципом «water–soil–land nexus», який розглядає водні, ґрунтові та земельні ресурси як взаємозалежні елементи єдиної екосистеми, і землеустрій повинен керуватися цим принципом, особливо при проектуванні меліоративних заходів [7].

Ключовим сучасним викликом є повоєнне відновлення земель, яке прямо впливає на стійкість землекористування. Комплексний землеустрій виступає як основа для цього процесу. Він забезпечує картографічне та юридичне обґрунтування для розмінування, інвентаризації пошкоджених ділянок та

розробки спеціальних програм рекультивації. Відновлення земель, забруднених військовими діями (зокрема, боєприпасами та хімічними речовинами), вимагає інтеграції даних про якість ґрунтів у землепорядну документацію та планування, що є необхідною умовою для безпечного та стійкого повернення цих територій до сільськогосподарського обігу.

Таким чином, землеустрій є ключовим інструментом у формуванні стійких систем землекористування, здатних протистояти кліматичним викликам та забезпечувати довгострокову продуктивність земель. У поєднанні з науковими методами, екологічними принципами та сучасними технологіями землеустрою формує основу для сталого розвитку аграрного сектору та адаптації територій України до умов кліматичної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Build Ukraine Back Better. Agriculture Sustainable Reconstruction. Available at: [<https://buildukrainebackbetter.org/roadmap-agriculture>]
2. United Nations in Ukraine. Common Country Analysis 2021. Available at: [https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-12/CCA_UN_Ukraine_November%202021_2.pdf]
3. World Bank. Climate Change Knowledge Portal. Ukraine – Vulnerability. Available at: [<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/ukraine/vulnerability>]
4. World Bank. Soil Fertility to Increase Climate Resilience in Ukraine. Available at: [<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/12/05/ukraine-soil>]
5. Кулініч О. А., Євсюков Т. О. Цифровізація землеустрою та кадастру в контексті євроінтеграції. Збірник наукових праць , 2022, № 1, с. 45–52.
6. Мартин А. Г. Просторове планування в умовах децентралізації як інструмент сталого землекористування. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель , 2020, № 1, с. 16–23.

7. Небитов Г. В. Кліматичні зміни та адаптація агросектору України. Економіка АПК, 2021, № 2, с. 22–30.

8. Третьяк А. М. Екологічний землеустрій і його роль у забезпеченні сталого розвитку агроландшафтів. Землеустрій і кадастр, 2018, № 3, с. 3–15.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ГРОМАД

***ПЛИСЮК Дмитро, здобувач освіти
НУБіП України***

Інвентаризація земель виступає фундаментальним елементом системи управління земельними ресурсами, оскільки забезпечує формування достовірної інформаційної бази про стан, правовий статус та характеристики земельних ділянок. Відповідно до законодавства, інвентаризація спрямована на встановлення меж, фактичного стану використання земель, виявлення нераціонального землекористування, уточнення даних Державного земельного кадастру та усунення невідповідностей у документації [2].

Дослідження, проведене на території Колківського старостинського округу Дубровицької міської ради Сарненського району Рівненської області, демонструє практичне значення інвентаризації земельних ділянок для оптимізації просторового розвитку громади. Зокрема, проаналізовано земельну ділянку запасу, визначену для перспективного розміщення полігону твердих побутових відходів, її геоботанічні та ґрунтові характеристики, режимоутворюючі об'єкти, санітарно-захисні та охоронні зони.

У ході виконання інвентаризаційних робіт здійснено топографо-геодезичне знімання, сформовано планово-картографічні матеріали, встановлено точні координати меж, визначено обмеження у використанні земельної ділянки. У складі вихідних матеріалів надано та проаналізовано Паспорт місця видалення